

Působnost právní normy

Miloš Večeřa

Právní nauka I

Působnost právní normy

vymezení rozsahu její realizace a aplikace

Rozlišují se **čtyři roviny působnosti** :

- a) věcná – okruh věcí
- b) prostorová – místo, teritorium
- c) osobní – okruh subjektů
- d) časová – působení v čase

Věcná působnost právní normy se týká skutkové charakteristiky případů. Vymezení okruhu vztahů, na něž právní norma působí

Podle věcné působnosti se normy dělí na:

1. **obecné** (s obecnou působností) – „**lex generalis**“, vztahují se na větší počet stejných případů
2. **speciální** (se zvláštní působností) – „**lex specialis**“, upravují odlišně věcně shodnou problematiku pro užší okruh případů.

Relativně obecně stanovená věcná působnost – příklady:

Zákon č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník:

§9 (1) Občanský zákoník upravuje osobní stav osob.

(2) Soukromá práva a povinnosti osobní a majetkové povahy se řídí občanským zákoníkem v tom rozsahu, v jakém je neupravují jiné právní předpisy. K zvyklostem lze hledět tehdy, dovolává-li se jich zákon.

Zákon č. č. 40/1964 Sb., starší občanský zákoník

§ 1 (2) Občanský zákoník upravuje majetkové vztahy fyzických a právnických osob, majetkové vztahy mezi těmito osobami a státem, jakož i vztahy vyplývající z práva na ochranu osob, pokud tyto občanskoprávní vztahy neupravují jiné zákony.

(3) Právní vztahy vznikající z výsledků duševní tvořivé činnosti upravují zvláštní zákony.

Relativně konkrétně stanovená věcná působnost

Zákon č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek § 1

Tento zákon zapracovává příslušné předpisy Evropské unie, upravuje

- a) pravidla pro zadávání veřejných zakázek, včetně zvláštních postupů předcházejících jejich zadání,
- b) povinnosti dodavatelů při zadávání veřejných zakázek a při zvláštních postupech předcházejících jejich zadání,
- c) uveřejňování informací o veřejných zakázkách,
- d) zvláštní podmínky fakturace za plnění veřejných zakázek.

Prostorová působnost (místní či teritoriální)

na jakém území právní norma platí

Princip teritoriality je modifikován principem personality

Celostátní působnost x lokální právní normy

Celostátní x regionální působnost

Exteritorialita – působnost mimo stát, velvyslanectví

Exterritorialita

Právo působí:

- na občana státu, který vycestoval za hranice
- při kolizní úpravě
- na základě mezinárodní smlouvy
- v oblasti trestního práva při spáchání trestného činu v cizině dle trestního zákoníku

Exteritorialita - Zákon č. 40/2009, trestní zákoník

§ 7 Zásada ochrany a zásada univerzality

(1) Podle zákona České republiky se posuzuje trestnost mučení a jiného nelidského a krutého zacházení (§149), padělání a pozměnění peněz (§233), udávání padělaných a pozměněných peněz (§235), výroby a držení padělatelského náčiní (§236), neoprávněné výroby peněz (§237), rozvracení republiky (§310), teroristického útoku (§311), teroru (§312), sabotáže (§314), vyzvědačství (§316), násilí proti orgánu veřejné moci (§323), násilí proti úřední osobě (§325), padělání a pozměnění veřejné listiny (§348), účasti na organizované zločinecké skupině podle §361 odst. 2, 3, genocidia (§400), útoku proti lidskosti (§401), apartheidu a diskriminace skupiny lidí (§402), přípravy útočné války (§406), použití zakázaného bojového prostředku a nedovoleného vedení boje (§411), válečné krutosti (§412), perzekuce obyvatelstva (§413), plenění v prostoru válečných operací (§414), zneužití mezinárodně uznávaných a státních znaků (§415), zneužití vlajky a příměří (§416) a ublížení parlamentáři (§417) i tehdy, spáchal-li takový trestný čin v cizině cizí státní příslušník nebo osoba bez státní příslušnosti, která nemá na území ČR povolen trvalý pobyt.

Exterritorialita

Zákon č. 40/2009, trestní zákoník

§ 7 Zásada ochrany a zásada univerzality

(2) Podle zákona České republiky se posuzuje trestnost činu, který byl spáchán v cizině proti občanu České republiky nebo proti osobě bez státní příslušnosti, která má na území České republiky povolen trvalý pobyt, jestliže je čin v místě spáchání činu trestný nebo jestliže místo spáchání činu nepodléhá žádné trestní pravomoci.

Osobní (personální) působnost

Okruh osob na které působí

Princip rovnosti před zákonem (univerzality)

Působnost **obecná, zvláštní, výjimečná**

Imunita absolutní x relativní

Exempce hmotněprávní-indemnita (neodpovědnost)

Exempce procesněprávní – působí jako překážka v řízení v pokračování trestního řízení

Exempce procesněprávní

Podle § 11 trestního řádu jde např. o:

- milost nebo amnestii prezidenta republiky
- promlčení trestního stíhání
- diplomatickou imunitu
- nedostatek věku
- nebyl dán nutný souhlas poškozeného

Diplomat

Jako osoba pověřená jednat jménem svého státu , má privilegia –imunitu a exterritorialitu. Patří k nim velvyslanci, vyslanci, zástupci Svatého stolce. Ne konzulové, apoštolští nunciové. (Dle Vídeňské úmluvy o diplomatických stycích z roku 1961)

Exteritoriální území je zvláštním případem exterritoriality. Týká se analogicky především pozemků zastupitelských úřadů včetně zde se nacházejících nemovitostí, věcí a osob. Toto území samotné však zůstává integrální částí státního území hostující země.

Další území mohou být dohodnuta smluvně:

- ambasády
- letní rezidence papeže Castel Dalgofa, papežské baziliky a další budovy Svatého stolce v Římě
- pozemky a budovy OSN / New York, Ženeva, Vídeň/ apod.

Časová působnost právní normy

vymezení času, v němž je norma účinná

Je třeba rozlišovat mezi:

schválením předpisu -----> **nezměnitelnost**

publikací (promulgací)-----> **platnost**

doběhnutím legisvakační doby --> **účinnost**

Vyhlášení (publikace, promulgace)

- Sbírka zákonů
- Sbírka mezinárodních smluv
- Úřední věstník EU (od 1. 5. 2004)
- Věstník právních předpisů kraje
- Úřední deska obce

Stanovení legisvakační doby:

- výslovným stanovením v posledním § předpisu
- 15 dnem po jejich vyhlášení (tzv. generální ustanovení)
- splynutí platnosti a účinnosti
- se stanovenou právní skutečností

Retroaktivita v právu

Lex retro non agit – zákon nepůsobí nazpět

Iura quaesita – nabytá práva

Pravá retroaktivita:

vznik a dosavadní existence právního vztahu se posuzují podle nové úpravy (právní předpis nabývá účinnosti před nabytím platnosti)

Listina základních práv a svobod Čl 40 (6)

Trestnost činu se posuzuje a trest se ukládá podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán. Pozdější zákon se použije, jestliže je to pro pachatele příznivější.

Retroaktivita v právu

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Článek 7 - Zákaz trestu bez zákona

1. Nikdo nesmí být odsouzen za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, nebylo podle vnitrostátního nebo mezinárodního práva trestným činem. Rovněž nesmí být uložen trest přísnější, než jaký bylo možno uložit v době spáchání trestného činu.

2. Tento článek nebrání souzení a potrestání osoby za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, bylo trestné podle obecných právních zásad uznávaných civilizovanými národy.

Nepravá retroaktivita (retrospektiva):
obsah dříve existujícího právního vztahu se
řídí novou úpravou

Právo upravuje existující práva a povinnosti
pro přítomnost, resp. až do budoucnosti. Je
nezbytným znakem PN.

**Přechodná (intertemporální)
ustanovení**

Zánik platnosti a účinnosti právního předpisu

(ukončení časové působnosti)

Výslovné zrušení právní normy derogační
klausulí (derogace)

Druhy derogačních klausulí:

- generální (obecné vymezení) –
- generální -- s demonstrativním výčtem (obecné zrušení s příkladným výčtem)
- taxativní (konečný výčet)

Platnost může zaniknout také časovým
omezením platnosti zákona

Derogace mlčky

Derogační pravidla fungují i jako **interpretační pravidla**:

- a) **Lex superior derogat legi inferiori** – norma vyšší právní síly ruší normu nižší právní síly,
- b) **Lex specialis derogat legi generali** – norma zvláštní ruší normu obecnou, mají-li stejnou právní sílu,
- c) **Lex posterior derogat legi priori** – norma pozdější ruší normu dřívější, mají-li stejnou právní sílu.

Děkuji za pozornost